

Németh László–Pik Katalin

Vitaindító gondolatok a magyarországi (szociális munkás) szuperviziós képzés tervezése kapcsán

A magyarországi szociálismunkás képzéssel foglalkozó főiskolák és egyetemek 23-ára meghívást kaptak a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem Klinikai Pszichológiai Tanszékére. Bagdy Emőke bejelentette, hogy a tanszék „Szupervizor” posztgraduális szakosító továbbképzés szakalapítási engedélyéért fordult a Művelődési és Közoktatási Minisztériumhoz, és tájékoztatta a megjelenteket a tervezett képzésről. A képzés az európainak mondott modellt szándékozik megvalósítani, és így a segítő kapcsolatok szuperviziós képzése lenne (pszichológus, mentálhigiénikus, klinikai lelkigondozó, szociálpedagógus, szociálpolitikus, szociális munkás). Németországban, Kasselben 1976 óta folyik szupervizor-képzés – ez Európa egyetlen, fő tárgyként szuperviziót oktató tanszéke. A HIETE a német tanszékkel együttműködésben tervezi a képzést megvalósítani.

A megbeszélésen – részben időhiány miatt – nem volt lehetőségünk arra, hogy elmondjuk a témával kapcsolatos gondolatainkat, felvessük kérdéseinket. Ezért most a szakmai nyilvánossághoz fordulunk, azzal a szándékkal, hogy közösen vitassuk meg a szociális munka szuperviziójának kérdéseit.

Az első kérdés: nyugati mintájú vagy a magyar sajátosságokhoz illeszkedő szuperviziós képzés legyen?

A második kérdés: a segítő kapcsolatok szuperviziója egyenlő lehet-e a szociális munka szuperviziójával?

A harmadik kérdés: ki csinálja a szociális munka szupervizióját? Lehet-e a pszichológiai szupervizió a szociális munka szuperviziója?

A negyedik kérdés: a konkrét képzést megvalósítók megegyezhetnek-e azokkal, akik meghatározzák a szuperviziós képzés szakalapításának kritériumait, feltételrendszerét (minden további képzés számára)? Mit vár a szociálismunkás szakma a szuperviziótól?

Az ötödik kérdés: egy típusú szupervizió vagy több alternatív irányzat és képzési tartalom vezessen ugyanazon jogosultság megszerzéséhez – „a szociális munka szupervizora” képzettséghez?

A fenti kérdésekre – közös gondolkodásunk eredményeként – közreadjuk a mi válaszainkat, és várjuk az Esélyben mindazok írásait, akik a szociális munka szuperviziójának tartalmi kidolgozásához hozzájárulnának gondolataikkal.

1. Annak oka, amiért a nyugati modellel szemben fogalmazzuk meg álláspontunkat, az, hogy a német modell a szupervizor szerepét úgy tudja meghatározni, hogy építhet egy jól szabályozott szociális ellátórendszerre és konszenzuson nyugvó szociális munkás szakmai identitásra. Ez ma Magyarországon még nem adott. A szociális munka mint szakma még nem jelent egységes szemléletű, kidolgozott elvek szerinti működést. „Annak a stílusnak, tartalomnak és adekvát technikának, amelyet a konkrét szuperviziós tevékenység során alkalmazunk, mindig az adott szolgáltatás társadalmi kontextusához és a szolgáltatáshoz magához kell alkalmazkodnia.” (Miller, 1960.) Fontos szerepe van azoknak a szakembereknek, akik struktúrált tanácsadást tudnak tartani az egyes intézményekben dolgozók számára. Ez a tanácsadói, konzultációs tevékenység – főként a szakma fejlődésének abban a szakaszában, ahol mi tartunk – mind a problémák tisztázásában, mind a szakmai problémák felvetésében, mind a kliensekkel kapcsolatos bármiféle újabb tudományos ismeretek terjesztésében igen nagy szerepet játszik a szakma építésében. A szupervizió mint tevékenység kezdetekor egyéni tanácsadást, „tanítói” tevékenységet jelentett a szociális munkában. Feltehetően most is ez a fázis jellemző Magyarországra.

2. Alapvetően két modell szerint fejlődik a szuperviziós munka. Az egyik, adott szakmához kötötten, „szakmaspecifikusan” határozódik meg. A szupervizor közvetlenül ismeri azt a közeget (dolgozik benne ő maga is), amelyben szuperviziós tevékenységét végzi. A másik fejlődési modell, ahol a szupervizor munkája önálló szakmává válik, és függetlenedik az adott közeg sajátosságaitól, a kapcsolati folyamatok általános jellemzőinek és viszonyainak feltárásában, tudatosításában határozza meg feladatát. Az első pontban kifejtettek miatt, ma Magyarországon véleményünk szerint a szakmát és annak ismereteit, helyzetét és problémamegoldási módjait belülről jól ismerő szakember válhat csak szupervizorrá. Ezért az egyes szakmáknak, tevékenységeknek olyan szupervizorokra van szüksége, akik jól ismerik e szakmák minden specifikumát és koherens magyarázó elveit.

3. Az a legfőbb különbség a pszichológia mint szakma és szociális munka mint szakma között, hogy a pszichológusi szakma már kialakult, struktúrált (és hierarchizálódott), túl vannak azon az elemi fázison, amikor a „beavatás” és fogalmi-gyakorlati tanítás kapcsán kialakultak a gyakorlati szakemberek „műhelyei”, „iskolái”, amikor kiderült, kinek kihez, hova, érdemes járnia. Megszilárdult a pszichológus szakma (és saját identitását kijelölve határai is kialakultak), így nincsenek eszközei a különböző értékrendek, a szociális munka dilemmái, a szociális adminisztráció és az intézménytípusok szociálpolitikai fejlesztés stratégiáihoz. Pedig a mai magyar viszonyok között ez elengedhetetlen azok számára, akik a szociális munka szuperviziójával foglalkoznak. A pszichológiai szupervizió érinti a szociális

munka egyik legérzékenyebb és a két szakma egymástól leginkább különböző területét. Ez pedig a másik személyiségi jogainak tiszteletben tartása (mind a szakmai-munkatársi kapcsolatokban, mind a segítő-kliens kapcsolatban). A pszichológiai szupervízió (rejtett) közvetítése, hogy hierarchikus viszony van a szupervízióban résztvevő két fél között, ami a hatalmi megnyilatkozás eszköze. A szociális munkás az e helyzetből fakadó hatalmi tényezőt – a segítő kapcsolatban – tudatosan kezeli, és a különböző értékek egymásmellettségét és egyenrangúságát képviseli. Tapasztalataink szerint a szociális munka szupervízióját végző pszichológusok erre általában nem látnak rá, ha nincs közvetlen kapcsolatuk a kliens-csoport élethelyzetével és napi problémáival.

4. Azt gondoljuk, hogy egyetlen csoport sem sajátíthatja ki a maga számára a szupervíziós képzés tartalmának meghatározását anélkül, hogy a többi csoporttal egyeztetné az alapelveket. Véleményünk szerint fel kell állítani egy „szupervíziós curriculum bizottságot”, amelyben egyaránt szerepelnie kell a különböző képzőintézmények, szakmai szervezetek és az államigazgatás képviselőinek. Hangsúlyosan a szakmának mint „megrendelőnek” kellene megfogalmaznia a szupervízió iránti igényeit. Szupervíziós gyakorlatunkból azt látjuk, hogy a szakma nagyon várja a szupervíziót mint támogató rendszert. Ugyanakkor sok csalódást éltek már át teamek és egyének egyaránt, mert a kapott szupervízor – noha egy más területen már elismert szakember volt és jó szupervízor – a szociális munkában nem bizonyult kompetensnek. Egy jól kiépített szolgáltató intézmény lojalitást követel munkatársaitól, ez pedig olykor ellentétbe kerül a kliensekkel végzett nem uniformizálható, sok spontaneitást, flexibilitást követelő munkával. A szupervízori tevékenység részben segítheti ezen ellentétek feloldását, de erősítheti is ezt a tendenciát. Ezért el kell választani egymástól a konzultációs jellegű, tanítói, „mesteri”, „tutori” jellegű szupervíziót, és az eseti terheléssel, hatékonysággal, eljárásmodokkal foglalkozó vezetői szupervíziót. A szupervízió a szolgáltatásért van, nem a szociális munkásért. A szupervízióban a szociális munkán van a hangsúly. A szupervízió akkor hatékony, ha a szociális munka jobb lesz tőle. A szupervízióban a szociális munkásoknak világosan és érzékenyen megfogalmazott elvárásoknak kell eleget tenniük, ezért személyre szabott támogató odafigyelést kell kapniuk, érzelmi terheik viseléséhez feldolgozási technikákat, intézményes nehézségek, korlátok esetén kreatív potenciáljaik mozgósításához ösztönzéseket, új megoldások felismerésének lehetőségeit, az ismétlődő egyéni esetek azonosságainak felismerésén keresztül pedig eszközöket, technikákat az innovatív szociálpolitikai beavatkozáshoz. A szociális munka szupervíziójának célja a jobb szolgáltatás megvalósítása. Ennek eszköze a szociális munkás személyes és szakmai fejlődése. A szupervízió követi és a szociális munkás számára megvalósíthatóvá teszi a szakma etikai kódexét.

Magyarországon a szociális munka szupervíziójának fel kell ölelnie a szociális munkás és kliens kapcsolatrendszerének, értékvilágának átfogó elemzését, tudatosítását, a szociális munkás segítő kapcsolati motivációinak tudatosítását, valamint azt, hogy a szociális munkás egyedi problémáiból kiindulva milyen fejlesztő szerepet játszhat a szociálpolitikai intézményrendszer

alakításában. A szupervízióknak ki kell terjednie a segítő kapcsolat és az állampolgári és személyiségi jogok összeegyeztethetőségének problémáira és a dilemmák megoldására is.

5. Mindenképpen biztosítani kell, hogy a különböző elméleti irányzatok egyforma jogosultsággal vegyenek részt a szociális munka szupervíziójában. A képzési tartalmakat a „szupervíziós curriculum bizottságnak” kell meghatározni úgy, hogy a vizsga kimeneti szabályozású legyen, és a legkülönbébb módon legyenek megszerezhetőek a szükséges kreditek. A szociális munka sokféle területéhez csak így rendelhető hozzá egy olyan gazdag szupervíziós választék, amely minden ellátási formának és intézménynek választási szabadságot biztosít minőségi munkájának megvalósításához.

Vitaindítónkhoz várjuk szakemberek és szellemi műhelyek gondolatait.

Irodalom

- Alfred Kadushin: Supervision in Social Work. New York, Columbia Univ. Press. 1976.
 Irving Miller: Distinctive Characteristics of Supervision in Group Work. Social Work 5 (1), 69–78. 1960.
 Irving Miller: Supervision in Social Work. Encyclopedia of Social Work 18 th.